

Mahasarakham University

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

*Heart of
the Northeast*

www.msu.ac.th

คุณธรรม จริยธรรมของผู้นำ

โดย ผศ.สุภาวดี โมกข์เมธากุล

Heart of
the Northeast

www.msu.ac.th

- 1. คุณลักษณะของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา
- อคติ 4 (Prejudice) คือ ความเอนเอียงแห่งอารมณ์ ผุดขึ้นจากความเหลื่อมล้ำต่ำสูง และช่องว่างในสังคม มี 4 ประการ
 - 1. ฉันทาคติ (prejudice caused by love or desire) ถ้าเอนเอียงโดยสเน่ห์สนุนพรรคพวกที่ชอบพอ หรือผู้จ้ายสินจ้างแก่ตน
 - 2. โทษาคติ (prejudice caused by hatred or enmity) ถ้าเอนเอียงเข้าข้างหรือลงโทษฝ่ายที่ตนเกลียดชังให้หนักกว่าฝ่ายที่ตนชอบพอ

- 3. โมหาคติ (prejudice caused by delusion or stupidity) ลำเอียงเสียความยุติธรรมเพราะโง่เขลา ไม่รู้ทันเหตุการณ์ที่แท้จริง
- 4. ภัยาคติ (prejudice caused by fear) ขาดดุลยอุมร่วมด้วยเพราะเกรงอำนาจอิทธิพลหรือกลัวจะขาดผลประโยชน์

- สังกหัตถ์ 4 (Base of sympathy) ธรรมเพื่อให้คน เป็นที่รัก
ของคนทั่วไป ซึ่งได้แก่
 - 1. ทาน (giving offering) คือ การให้ เสียสละ แบ่งปันแก่
ผู้อื่น เช่น การให้รางวัล สวัสดิการที่ดี เป็นต้น
 - 2. ปิยวาจา (Kindly speech) คือ พูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ
นุ่มนวล เหมาะแก่บุคคล เวลา สถานที่ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์
พูดในทางสร้างสรรค์ และเกิดกำลังใจ เช่น การควบคุม การจูง
ใจ เป็นต้น

- 3. อรรถจริยา (useful conduct) ทำตนให้เป็นประโยชน์ ตามกำลังสติปัญญา ความรู้ความสามารถ กำลังทรัพย์ และเวลา เช่น การพัฒนาคน การบริหารงานตาม วัตถุประสงค์ เป็นต้น
- 4. สมานัตตตา (even and equal treatment) คือ ทำตนให้เสมอต้นเสมอปลาย วางตนเหมาะสมกับ ฐานะ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ร่วมทุกข์ร่วม สุข เช่น การสื่อสาร การมอบอำนาจ เป็นต้น

- 2. คติธรรม 12 ประการ ที่ผู้นำควรมี
- คติธรรม คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต การให้ข้อคิดที่ดี ที่ถูกต้องที่ใครๆ ปฏิบัติตามแล้ว ย่อมจะได้รับผลดี
- บุคคลใดมีคติธรรมทั้ง 12 ประการครบถ้วน ก็ถือว่าเป็นผู้ที่มี “Integrity” (Integrity หมายถึง การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม) ซึ่งเป็นคุณธรรมอันสูงส่ง มีความหมายลึกซึ้ง ที่ผู้นำเยาวชนในสังคมไทยจึงควรมี ดังนี้

- 1. **สัจจะ พุคความจริง (Truth)**
- สัจจะ หมายถึง ความสัตย์ ความซื่อ แต่ถ้านำมาปฏิบัติ สัจจะ คือ ความรับผิดชอบ หมายถึงความว่า ถ้าจะทำอะไรแล้ว ต้องตั้งใจทำจริง ทำอย่างสุดความสามารถให้เป็นผลสำเร็จ
- 2. **ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty)**
- ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต ความจริงใจ และความตรงไปตรงมา พร้อมด้วยความประพฤติตรง ตลอดจนการงดเว้นการโกหก การคดโกง หรือการลักขโมย เป็นต้น

- 3. ความระลึกรู้หน้าที่ (Sense of Duty)
- สติ หมายถึง ความระลึกได้ ความนึกขึ้นได้ ความไม่
เผอเรอ นึกคิดขึ้นได้ การคุมจิตไว้ในกิจ หมายถึง อาการที่
จิตนึกถึงสิ่งที่จะทำอะไรจะพูดได้ นึกถึงสิ่งที่ทำคำที่พูดไว้แล้ว
ได้ เป็นอาการที่จิตไม่หลงลืม ระงับยับยั้งใจได้ ไม่ให้
เดินเลื้อยพลั้งเผอเรอ ป้องกันความเสียหายเบื้องต้นยับยั้งชั่ง
ใจไม่หุนหันร้าย เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความไม่ประมาท

- 4. ความอดทน (Patience)
 - ความอดทน หรืออดทน มาจากคำว่าขันติ หมายถึง การรักษาสภาพภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูก กระทบกระทั่ง ด้วยสิ่งที่น่าพอใจ หรือไม่น่าพอใจก็ตาม
- 5. ความเป็นธรรม (Fair Play)
 - ความยุติธรรม หมายถึง ความถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ที่มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อสร้างระเบียบให้กับสังคม ความยุติธรรมเป็นการกระทำ ส่วนความเป็นธรรมเป็นผลมาจากความยุติธรรม

- 6. ความเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Consideration for Others)
- เอาใจเขามาใส่ใจเรา หมายถึง รู้จักคิดถึงใจคนอื่น เห็นใจคนอื่น และคิดเปรียบเทียบดูว่า ถ้าเราเป็นเขา เราจะรู้สึกอย่างไร ถ้ามีคนมาปฏิบัติหรือพูดกับเรา ในแบบที่เรากำลังจะทำหรือพูดออกไป
- 7. เมตตาธรรม (Kindness)
- เมตตาธรรม หมายถึง ความรักความปราณาคีต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความรักความเมตตา เป็นจิตใจที่ค้ำจุน อ่อนโยน

- 8. ความกตัญญู (Gratitude)

- ความกตัญญู หมายถึง การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดง ความเคารพ นับถือ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ การกระทำเช่นนี้ ย่อมนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ และเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและหน้าที่การงาน

- 9. ความสุภาพนุ่มนวล (Politeness)

- ความสุภาพนุ่มนวล หมายถึง ความสามารถในการควบคุม กิริยาทางกาย วาจาให้เป็นปกติ ไม่ทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึก ในทางไม่ดี

- 10. ความเคารพต่อผู้มีอาวุโส (Respect for Elders)
 - สัมมาคารวะต่อผู้มีอาวุโส หมายถึง ให้ความเคารพการวะที่ดีที่ชอบต่อผู้ที่มีอายุแก่กว่าหรือแก่กว่าด้วยตำแหน่งหน้าที่การงาน
- 11. รักษาคำพูด (promise)
 - รักษาคำพูด หมายถึง การมีสัจจะต่อวาจา คือ จริงต่อวาจานั้นก็คือคำพูดของเราเอง ไม่ว่าจะเป็นการพูดด้วยปาก หรือการเขียน ตลอดจนการแสดงอาการที่เป็นการปฏิบัติตนต่อผู้อื่นก็ตาม

- 12. จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness)
- ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกทางสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะว่า คือ การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน
- สรุป จิตสำนึกสาธารณะ คือ จิตสำนึกของสังคม ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาตราบเท่าที่ยังมีการดำรงอยู่ของสังคม (Social Being) เป็นจิตที่คิดสร้างสรรค์ เป็นกุศล และมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

- 3. “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” สำหรับผู้นำ
- คำว่า “จริยธรรม” และ “คุณธรรม” มักมีการพูดถึงและนำไปใช้ในความหมายที่แยกกันไม่ออก บางครั้งก็เรียกควบกันไปเป็นคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

- “คุณธรรม” หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประคองใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ความดี เป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดีมีความสงบเย็นภายใน เป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้น และเหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย และ

•

- คำว่า “จริยธรรม” หมายถึง กรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความสงบร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต

- ดังนั้น “คุณธรรมและจริยธรรมระดับบุคคล” จึงหมายถึง
สภาพคุณงามความดีที่เป็นประโยชน์ของปัจเจกบุคคล การมี
คุณธรรมและจริยธรรมระดับบุคคล มีความสำคัญต่อการ
ปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากหลักการอิสรภาพ
เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาธิปไตยมีความเสี่ยงต่อ
การทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม ถ้าสมาชิกในสังคมขาด
คุณธรรม

- ผู้นำที่ดีควรมีคุณธรรมและจริยธรรมระดับบุคคลที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของสังคมได้ ในเรื่องต่อไปนี้
- 1. การเคารพในสิทธิศักดิ์ศรีของมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน
- 2. การยอมรับความแตกต่างทางความคิด
- 3. ความเคารพสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น
- 4. การตระหนักและแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณะ
- 5. การตระหนักในหน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อส่วนรวม และ
- 6. การเห็นแก่ประโยชน์สาธารณะมากกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล

- การทำหน้าที่พลเมืองของสังคม และแก้ไขปัญหาของสังคมด้านต่างๆ เช่น
 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประเด็นสาธารณะอย่างแข็งขัน
 2. การมีส่วนร่วมในการกระทำเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ
 3. การสนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
 4. การปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของบ้านเมือง/เคาร์พในกฎกติกาของสังคม
 5. การติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและหน่วยงานของรัฐ

- 4. หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) สำหรับผู้นำ
- ธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการการควบคุมดูแล กิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น

- หลักธรรมาภิบาลนั้นประกอบด้วย 6 หลักการคือ
- 1. หลักคุณธรรม การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

- 2. หลักนิติธรรม หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้อง เป็นธรรม การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย การกำหนดกฎ กติกาและการปฏิบัติตามกฎหมาย กติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพความยุติธรรมของสมาชิก
- 3. หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ และมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก

- 4. หลักความมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจในปัญหาสำคัญของประเทศ เช่น การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ
- 5. หลักความรับผิดชอบ หมายถึง ความตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และมีความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากการกระทำของตน

- 6. หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากร ที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนร่วม เช่น ธรณรังค์ให้ คนไทยมีความประหยัด ใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้า และบริการที่มีคุณภาพ
- แต่จะเป็นหลักการใดก็ตาม ก็จะเห็นว่าหลักการทั้งหลาย ล้วนมีจุดมุ่งหมายที่จะรักษา “ความสมดุล” ในมิติต่างๆไว้

- 5. หลักของธรรมาภิบาลสำหรับผู้หน้าที่ควรมีในการบริหารจัดการองค์กร มีดังนี้
- 1. ควรยึดมั่นในหลักของวัตถุประสงค์ในการให้บริการ การให้ความช่วยเหลือแก่นิสิต ประชาชนหรือผู้ที่มาใช้บริการ โดย "องค์กรจะต้องมีการประกาศ (statement) พันธกิจและวัตถุประสงค์ ขององค์กรที่ชัดเจน และใช้เป็นแนวทางในการวางแผน การปฏิบัติงานขององค์กรนั้นๆ"

- 2. ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในหน้าที่และบทบาทของตน (Public Statement ว่าจะทำหน้าที่อย่างไรโดยวิธีอะไรที่จะบรรลุเป้าหมาย) "ผู้นำควรแจ้งให้นิสิตหรือประชาชนทั่วไปได้ทราบในการประกาศสาธารณะ (Public Statement) ถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตน โดยระบุให้ทราบถึงการปฏิบัติงานที่พอดูเหมาะสมกับขนาดและความซับซ้อน (Complexity) ขององค์กร"

- 3. ส่งเสริมค่านิยม (Values) ขององค์กร และแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของธรรมาภิบาลโดยการปฏิบัติหรือพฤติกรรม (Behaviors) (moral integrity and etiquette in the responsiveness to the diverse public) "ผู้นำทำตัวเป็นตัวอย่างในการให้บริการแก่นิสิต และประชาชนทุกคนชั้นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน"

- 4. มีการสื่อสารที่ดี การตัดสินใจอย่างโปร่งใส และมีการบริหารความเสี่ยงที่รัดกุม (Providing information to flow two-ways) "ต้องมีระบบตรวจสอบการทำงานทุกอย่าง เพื่อให้แน่ใจว่าทุกอย่างดำเนินไปตามแผนการทำงาน มีการตรวจสอบความถูกต้องของรายงานบัญชีการเงินรวมทั้งข้อมูลต่างๆ ที่ผลิตโดยองค์กร"

- 5. พัฒนาศักยภาพและความสามารถของส่วนบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องและให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ผู้นำต้องมีความสามารถและพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง)
"ผู้นำจะต้องมีความรับผิดชอบในผลงาน โดยการประเมินผลงานเป็นระยะๆ ทั้งนี้รวมทั้งการประเมินความต้องการในการฝึกอบรม หรือการพัฒนาทักษะที่ต้องการใช้ในการปฏิบัติหน้าที่"
- 6. การเข้าถึงนิสิต ประชาชน และต้องรับผิดชอบต่อการทำงานและผลงานอย่างจริงจัง

